

Bystřice nad Pernštejnem

Kraj: Vysočina

Správní obvod: Bystřice nad Pernštejnem

Nadmořská výška: 620 m n. m.

Počet obyvatel: 7 828

Adresa URL: www.bystricenp.cz

Okres: Žďár nad Sázavou

GPS souřadnice: 49.522946N, 16.261471E

První pís. zmínka: 1047 (977 let)

PSČ: 593 01

Historie obce Bystřice nad Pernštejnem

Historie Bystřice „blíž hradu Pernštejna“, jak praví staré označení, vypovídající o přináležitosti městečka k tomuto panství, začíná středověkou kolonizací této části Vysočiny na přelomu 12. a 13. století. Název osady vypovídá, že byla založena na místech, kde se zrychloval tok říčky zařezávající se hlouběji do paroviny. Bylo to proto místo, kde přechod přes údolí byl vhodnější než kdekoli níže po toku: tam je již údolí hlubší a stráně příkřejší. Navíc energetický potenciál toku v těchto místech umožnil v budoucnosti vybudovat na krátké vzdálenosti osm vodních děl – mlýny a valchy, případně barvírny a další řemesla náročné na vodu, tedy předpoklad pro hospodářské centrum.

Kolonizaci zde organizovali pánové z Medlova na jižní Moravě, později přejmenovaní na Pernštejny. Lze předpokládat, že po první třetině 13. století již byla Bystřice farní osadou, jakkoliv první doloženou písemnou zmínku máme až z roku 1298 v listině, která se odvolává na její předlohu z roku 1238. V průběhu 14. století střídala Bystřice často majitele, v roce 1348, kdy již měla pravděpodobně statut městečka, patřila moravskému markraběti. Z té doby pochází obecní pečeť, na které je moravská orlice – její nejstarší známá podoba je z roku 1490. Jedna z větví Pernštejnů nakonec v průběhu 1. poloviny 15. století spojila ve svých rukou celý kraj, včetně panství bystřického, což jim do dědičného užívání potvrdil roku 1446 Jiří z Poděbrad. Díky podpoře Pernštejnů se v té době městečko prudce rozvíjelo. Obdrželo celou řadu privilegií (nejstarší listina městského archivu z roku 1403 uděluje právo odúmrti) a právo na pořádání výročních trhů. Rozvoj řemesel, zejména soukenického (cech ustaven roku 1555) předznamenával, že Bystřice bohatla a mohla půjčovat i svému majiteli Vratislavovi z Pernštejna. Ten jim jako splátku dluhu vymohl povýšení na město císařem Rudolfem II. 11. dubna 1580. Tehdy město obdrželo i svůj dodnes používaný znak: půl hlavy zubra a půl orla dělené „štrychem“ modré barvy na zlatém podkladu.

Se zapadající slávou Pernštejnů se blížil i úpadek města, předznamenáný v roce 1585 velkým požárem celého města a dovršený loupeživými průtahy vojsky císařskými i švédskými za třicetileté války. Ještě v roce 1679 bylo ve městě 34 pustých domů – požářišť. V té době neměli bystřičtí štěstí ani na své majitele, kteří s nimi zacházeli značně nelidsky a hrdí měšťané jen těžce hájili svá minulá práva až u samotného císaře. A opět při velkém požáru v roce 1666 shořelo celé náměstí včetně kostela a fary.

Nového rozmachu dosáhlo město po reformách Marie Terezie a Josefa II. Bystřice se stala jednou ze tří nejdůležitějších oblastí výroby sukna na Moravě. Rozvoj byl však postaven pouze na ruční soukenické výrobě – bylo zde 230 soukenických mistrů (1834). Velký požár 18. září 1841, kdy shořelo 116 domů,

60 plných stodol, radnice a kostel a následný rozvoj tovární výroby jinde přivodil hluboký úpadek města a postupný úbytek obyvatel.

Praktický do začátku 50. let 20. století nemělo město významnější průmyslový podnik a obyvatelstvo se živilo drobným podnikáním a zemědělstvím. Rozvoj Bystřice je spojen se zavedením železnice do města v červnu 1905 a pak především s rozmachem uranového průmyslu v Dolní Rožínce od poloviny 50. let. Díky uranovému průmyslu zde vyrostla dvě velká sídliště a počet obyvatel vzrostl na 8 600.

Vzhledem k třem pustošivým požárům není město bohaté na historické památky. K těm nejvýznamnějším patří farní kostel sv. Vavřince. Zasvěcení napovídá, že jeho počátky spadají do doby kolonizace. Původně raně gotický kostel ze 13. století prošel několika přestavbami. Koncem 15. století byl kostel opevněn a postavena samostatná věž. K zásadní přestavbě kostela došlo v letech 1751–1754, kdy dosavadní jedna věž byla zbořena, loď prodloužena a zvýšena, v průčelí postaveny dvě věže a po stranách boční lodě s kruchtami. Po velkém požáru města byla v roce 1873 provedena úprava průčelí do dnešní podoby, kupole věží jsou z let 1979–1981 a kopírují ty z poloviny 18. století. Mobilář kostela dal na své náklady zhotovit farář František Dominik Pomesián, nejvýznamnější postava náboženských dějin města.

Bystřice má ještě kostel sv. Trojice na hřbitově z roku 1615 pozdně gotického charakteru, který dal postavit tehdejší majitel města Jan Čejka z Olbramovic pro bystřické evangelíky.

Na Černém vršku je barokní kaple sv. Anny z roku 1749. V Bratrské ulici stávala modlitebna Českých bratří ze 40. let 16. století. O špitálu se píše poprvé v roce 1465.

První zmínka o radnici je z roku 1493. Budova radnice na náměstí byla do dnešní podoby přestavěna v roce 1808. Dnes v ní sídlí Městské muzeum. Na náměstí jsou památkově chráněné domy čp. 1 budova muzea, čp. 52 z roku 1756 a čp. 62 a 64. Z bystřického opevnění, zmiňovaného roku 1486 zůstaly dodnes už pouze místní názvy: Fortna a Malá branka.

Školství má ve městě bohatou tradici minimálně od roku 1472. Škola měnila často své místo, v roce 1852 byla postavena nová školní budova na náměstí a v roce 1936 moderní budova měšťanské školy v nově budované Tyršově ulici. Druhá základní škola byla postavena v roce 1969 na Sídlišti I. Zemědělské školství má ve městě tradici od roku 1902 – za pozornost stojí památkově chráněná budova dnes Vyšší odborné školy a Střední zemědělské školy z roku 1962. a budova Gymnasia (zřízeno 1953) z roku 1997.

Před základní školou na Tyršově ulici je umístěna údajně nejkrásnější socha T. G. Masaryka. Zhotovil ji Vincenc Makovský v roce 1938. Za sedmdesát let existence byla čtyřikrát instalována a třikrát odstraněna.

Přes skromné hospodářské poměry byl od poloviny 19. století v Bystřici čilý kulturní ruch.

Fungovaly zde dva čtenářsko – pěvecké spolky: Věnava (1865) a Beseda (1869), Sbor dobrovolných hasičů (1875), řemeslnický spolek Vratislav (1891), Okrašlovací spolek (1882), Sokol (1898), Orel (1922), zřízena veřejná knihovna (1920). Do poloviny 50. let 20. století pořádali místní ochotníci pravidelná divadelní představení, velice úspěšný celostátně byl v 60. a 70. letech minulého století smíšený pěvecký sbor Vysočina. Tradice vynikající dětské dechovky LŠU je udržována dodnes.

V letech 1949–1960 byla Bystřice okresním městem, do působnosti ONV spadalo původně 93 obcí. V roce 1963 byla postavena poliklinika a v 70. letech dostalo novou tvář náměstí s řadou nových obchodů, úřadů a institucí. V tomto trendu se zvláště výrazně pokračuje po roce 1990 – ale to už je Bystřice dneška.

Z významných bystřických rodáků je zapotřebí jmenovat alespoň: Izaiáše Cibulku, v letech 1569–1571 vedoucího skupiny překladatelů Bible kralické; Antonína Bočka (1802–1847), prvního moravského historiografa a archiváře, zakladatele Moravského zemského archivu, MUDr. Františka Veselého (1862–1923), zakladatele a budovatele lázní Luhačovic; Karla Šmídka (1818–1878), předního představitele české obrozenecké vědy na Moravě, kněze, filozofa a pedagoga. Od r. 1881 byl úřední název města Bystritz ob. Pernstein – Bystřice nad Pernštýnem, od 10. května 1925 se přízvisko změnilo na "nad Pernštejnem".

